

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12**   **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20**   **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31**   **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38**   **Marko Dizdar**
Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48**   **Tajana Sekelj Ivančan**
Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55**   **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59**   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12**   **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20**   **Tatjana Tkalčec**
Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31**   **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38**   **Marko Dizdar**
The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48**   **Tajana Sekelj Ivančan**
Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55**   **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59**   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće	88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i>
93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac	93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar <i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
102 Juraj Belaj Filomena Sirovica Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine	102 Juraj Belaj Filomena Sirovica <i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrkljan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine	121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrkljan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra <i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i>
131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini	131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra <i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i>

Terenski pregledi

136   **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167   **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175   **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136   **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167   **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175   **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185   **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190   **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185   **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190   **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

Rekognosciranja na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci Counties in 2012

Tatjana Tkalčec
Primljeno/Received: 28.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 7.8.2013.

U članku se objavljuju rezultati terenskih pregleda uglavnom na području Bjelovarsko-bilogorske te Koprivničko-križevačke županije tijekom 2012. godine. Ciljano su obišteni lokaliteti iz razdoblja srednjeg vijeka, osobito lokaliteti tipa gradište, no ujedno su pronađena nalazišta i nalazi iz drugih arheoloških razdoblja.

Ključne riječi: arheološka rekognosciranja, prapovijest, antika, kasni srednji vijek, Bjelovarsko-bilogorska županija, Koprivničko-križevačka županija

Key words: archaeological field surveys, prehistory, antiquity, Late Middle Ages, Bjelovar-Bilogora County, Koprivnica-Križevci County

Tijekom 2012. godine obavljen je niz terenskih pregleda na području Bjelovarsko-bilogorske te Koprivničko-križevačke županije, između kojih i rekognosciranje novih te reambulaciju poznatih srednjovjekovnih gradišta.¹ Ovom prilikom objavljuju se izdvojeni novootkriveni lokaliteti ili pak novi podaci o otprije poznatim arheološkim lokalitetima u stručnoj literaturi (u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji na području mjesta Prgomelje, Klokočevac, Međurača, Dautan i Zrinski Topolovac, zatim u Svetoj Ani u Koprivničko-križevačkoj županiji), a opširniji podaci o ostalim rekognosciranim lokalitetima i položajima dostupni su na drugim mjestima (Tkalčec 2013).²

1. Prgomelje – Selište, Prevale, Ječmište, Svakarín grad (općina Bjelovar)

Položaj Svakarín grad nalazi se oko 300 m jugoistočno od šume Svakara (na TK 1 : 5 000 označena kao šuma Klenovci), 700 m sjeverno od ceste Prgomelje – Breza, odnosno 700 m južno od ceste Prgomelje – Rajić.

Prilikom obilaska gradišta navedenog u *Registru arheoloških nalaza i nalazišta bjelovarskog kraja* (Jakovljević 2012: 24–25, br. 81) kao »Svakarín grad« otkriven je uz kasni srednji

vijek na tom položaju i lokalitet iz razdoblja rane antike, točnije iz kasnog latena (LtD), odnosno iz samog prijelaza 1. stoljeća prije Kr. u 1. stoljeće poslije Kr.³

U okolini su poznati položaji sa srednjovjekovnim (žuto) i antičkim nalazima (crveno), zabilježeni u prijašnjim rekognosciranjima kolege dr. sc. Gorana Jakovljevića iz Gradskog muzeja u Bjelovaru. Na sl. 1 označeni su brojevi nalazišta prema najnovijem *Registru* (Jakovljević 2012), pa tako redni ili kataloški brojevi 84, 77 i 78, zatim gradište Skopak i gradište Svakarín grad, kojima smo dodali i naše nalaze (položaji su označeni kraticom PRG) (sl. 1–2).

U rekognosciranjima Instituta za arheologiju prikupljeni su površinski nalazi koji se ovdje obrađuju, a koji će biti predani u Gradski muzej u Bjelovaru. Apsolutne geografske koordinate ne objavljujemo, no dostupne su u ARHINDOKS centru Instituta za arheologiju, u Gradskom muzeju Bjelovar te u Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru. Slijedi opis prikupljenih površinskih nalaza prema položajima.

Oranica 1 (na slikama označeno PRG 1) – N 1 (vrećica s nalazima br. 1). Prema Arkodu lokalni toponim ovih oranica jest Selište. Širom cijeloga središnjeg i južnog dijela oranice koja se pruža u smjeru sjever – jug, s najvećom koncentracijom u južnom dijelu (mjesto označeno na sl. 3) prikupljeni su površinski nalazi keramike iz 1. stoljeća pr. Kr./1. stoljeća poslije Kr. (sl. 2–3, 5; T. 1: 1–5). Tek nekolicina nalaza pripada razdoblju kasnoga srednjeg vijeka.⁴

Oranica 2 (PRG 2) – N 2 – jama u dubljijoj brazdi. Objekt je datiran u 1. stoljeće pr. Kr./1. stoljeće poslije Kr. (sl. 6). Na širem području ovih oranica, oko najviše kote, prikupljen je veći broj površinskih nalaza (N 3). Prema Arkodu lokalni to-

1 Rekognosciranja su obavljena tijekom cijele godine u sklopu redovite djelatnosti Instituta za arheologiju, a financirana su iz znanstvenog projekta Instituta za arheologiju *Srednjovjekovno naseljavanje sjeverne Hrvatske u svjetlu arheoloških izvora*, voditeljice dr. sc. Tajane Sekelj Ivančan, ili se pak odvijaju izvan radnog vremena o osobnom trošku autorice teksta. Zasebno su od 26. listopada do 15. studenoga 2012. godine obavljena rekognosciranja i reambulacija gradišta na području Bjelovarsko-bilogorske županije za što je sredstva osiguralo Ministarstvo kulture RH. Površinski nalazi prikupljeni u rekognosciranjima predani su u nadležne muzejske ustanove, odnosno Gradski muzej u Bjelovaru za područje Bjelovarsko-bilogorske županije, a nalazi iz Svete Ane – Miletićeva škarpa predani su u Centar za kulturu u Đurđevcu, gdje su pohranjeni i nalazi iz arheoloških iskopavanja lokaliteta Sveta Ana – Gradina 2010. godine.

2 Detaljniji i potpuni podaci o rekognosciranjima u 2012. godini dostupni su u Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru te u ARHINDOKS-u Instituta za arheologiju, a dio izvješća je i u pripremi za tisak u *Hrvatskom arheološkom godišnjaku*.

3 Za pomoć oko točnije determinacije datacije površinskih keramičkih nalaza zahvaljujem kolegi dr. sc. Marku Dizdaru, ravnatelju Instituta za arheologiju.

4 Na izradi crteža zahvaljujem kolegici Suzani Čule.

ponim ovih oranica jest Ječmište na zapadu i Prevale na istoku. Sav prikupljeni materijal pripada razdoblju 1. stoljeća pr. Kr./1. stoljeća poslije Kr. (sl. 7; T. 1: 6), a tek je jedan ulomak iz kasnoga srednjeg vijeka (sl. 7 – donji red, drugi zdesna).

Oranica 3 (PRG 3, N 4) nalazi se istočno od oranice 2. Južno od toga područja je polje s posjećenim kukuruzom te površinske nalaze nije bilo moguće zamijetiti, ali lokalitet se sigurno širi i na to područje. Prema Arkodu lokalni toponim ovih oranica jest Prevale. Općenito se na položaju PRG 3, odnosno oranicama 3, površinski nalazi zamjećuju na površini od oko 100 m u promjeru. Zabilježeno je i nekoliko mrlja od izoranih objekata. Na jednoj manjoj površini evidentirana je koncentracija opeka (antičkih; svijetle narančaste boje), ali i ulomak prepeke. Sav prikupljeni materijal pripada razdoblju 1. stoljeća pr. Kr./1. stoljeća poslije Kr. (sl. 8; T. 1: 7–8).

Oranica 4 (PRG 4, N 5) – ovo je pozicija izorane sive mrlje s površinskim nalazima uglavnom kasnosrednjovjekovne keramike – vjerojatno srednjovjekovne kuće, zamijećene u dubljoj brazdi oranice. Prema Arkodu lokalni toponim ovih oranica jest Ječmište. Materijal s mrlje izoranog objekta pripada kasnom srednjem vijeku, to su ulomci lonaca manje ili više istaknute profilacije ruba (izvučena gornja i donja usna) (sl. 9; T. 2: 1–4), te jedan ulomak, čini se, pećnjaka (sl. 9 – donji lijevo; T. 2: 6). Jednostavnost profilacije ne mora ukazivati i na starije razdoblje kasnoga srednjeg vijeka, čini se, nego je to ukus ovog područja (usp. profilacije lonaca na nedalekom gradištu Klokočevac – Miletinke). U prilog kasnijoj dataciji (dakle, vjerojatno ne prije 15. stoljeća) ide i pronalazak ulomka pećnjaka.

Na širem pak području oranica 4 (N 6) pronađeni su uglavnom ulomci kasnosrednjovjekovne keramike (sl. 10; T. 2: 9–10; T. 3: 1, 3), a tek poneki pripada starijem, antičkom razdoblju (sl. 10, desno; T. 3: 2). Dno kasnosrednjovjekovnog lonca ima blago izražen prsten na samom rubu (debljine 2 mm, što je obilježje keramike razvijenoga srednjeg vijeka, međutim također može ukazivati i na specifičan ukus lončara u kasnijem

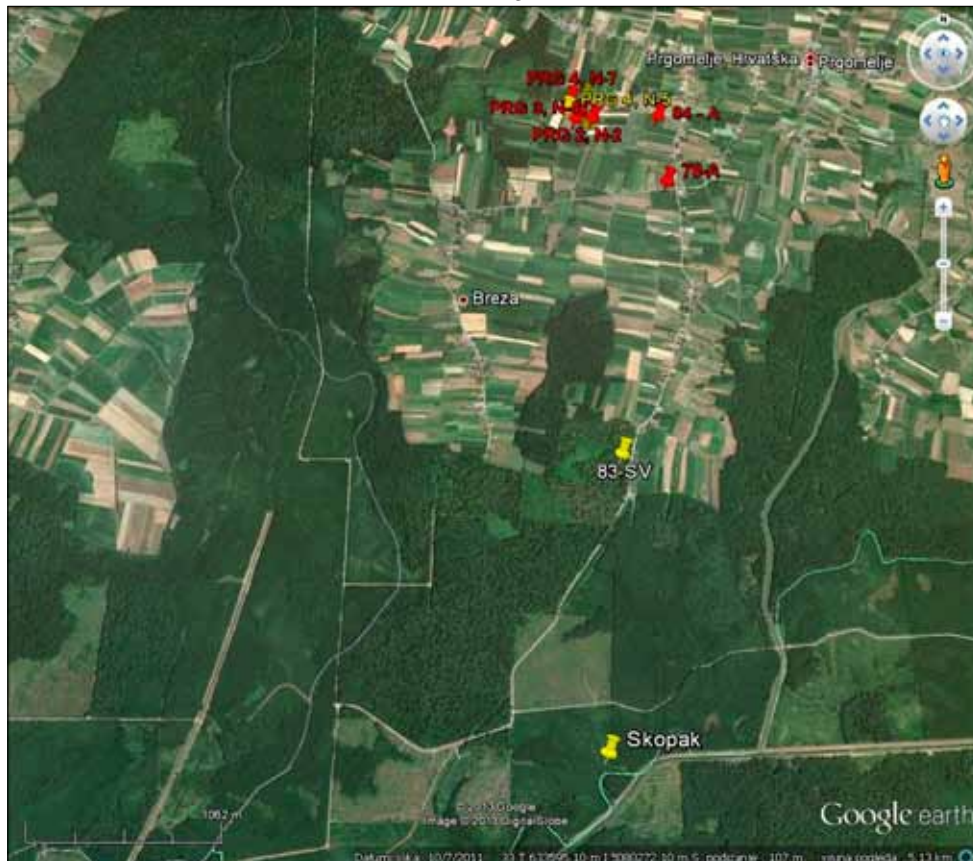
razdoblju; faktura ne bi odgovarala 12./13. stoljeću). Ipak, s obzirom na vrlo jednostavne kasnosrednjovjekovne profilacije, možda valja razmišljati o kontinuitetu srednjovjekovnog naselja kroz cijelo 14. i 15. stoljeće.

Nadalje na tom području (oranice 4 = PRG 4, N 7) zamijećena je u dubokoj brazdi u dužini od 8 m siva mrlja (pravac sjever – jug) (sl. 4) na čijoj površini ima mnoštvo antičke keramike (kasni laten/rani Rim) (sl. 11) te nešto ulomaka kasnosrednjovjekovne keramike (sl. 11 – gore lijevo, te možda dno posude – donji red, drugi zdesna). Nije jasno je li riječ o jedinstvenom objektu, vjerojatno iz starijeg razdoblja, ili o nekoliko objekata. S obzirom na nalaze lijepa, moguće je kako je riječ o kući.

Oranica 5 (PRG 5, N 8) – Svakarin grad (?)

Blago povišena oranica omeđena grmljem možda bi sugerirala da se na ovom mjestu nalazilo gradište. Pronađeni površinski nalazi ukazuju na razdoblje kasnoga srednjeg vijeka (tek pokoji ulomak iz antike), međutim sa starijim reminiscencijama. Faktura oksidacijski pečenog ulomka lonca, s mnoštvom primjesa kamenčića bliskija je razdoblju ranog nego kasnoga srednjeg vijeka, a može se susresti još u 12. i prvoj polovini 13. stoljeća. Blago povišeno dno lonca na prstenastom rubu debljine 2 mm, kao i dva ulomka profila redukcijski pečeni lonaca, jednostavnije kasnosrednjovjekovne profilacije također bi omogućivali dataciju u 14. stoljeće; međutim, kako je već bilo rečeno, nije nam poznat ukus lokalnih radionica iz toga šireg područja da bi se na osnovi nekoliko površinskih ulomaka moglo sa sigurnošću preciznije odrediti vremensku pripadnost nalaza (sl. 12; T. 2: 7–8). U kasnom srednjem vijeku uvijek postoji velika mogućnost zadržavanja starijih oblika lonaca u kasnijim vremenima.

Dalje na jugu na livadama vide se denivelacije terena (sl. 2), međutim nije moguće ustanoviti neki pravilni oblik. Ako je gradište zaista postojalo, iznivelirano je temeljito; prema postojećoj konfiguraciji terena nije moguće donijeti prijedlog njegova tlocrta. Prema Arkodu oranice tik istočno od položaja Svakarin grada zovu se Selište (to su oranice PRG 1).

Sl. 1 Prgometlje – pozicije arheoloških nalaza/nalazišta (žuto – srednji vijek; crveno – antika) (Google Earth, 10. 7. 2011.).

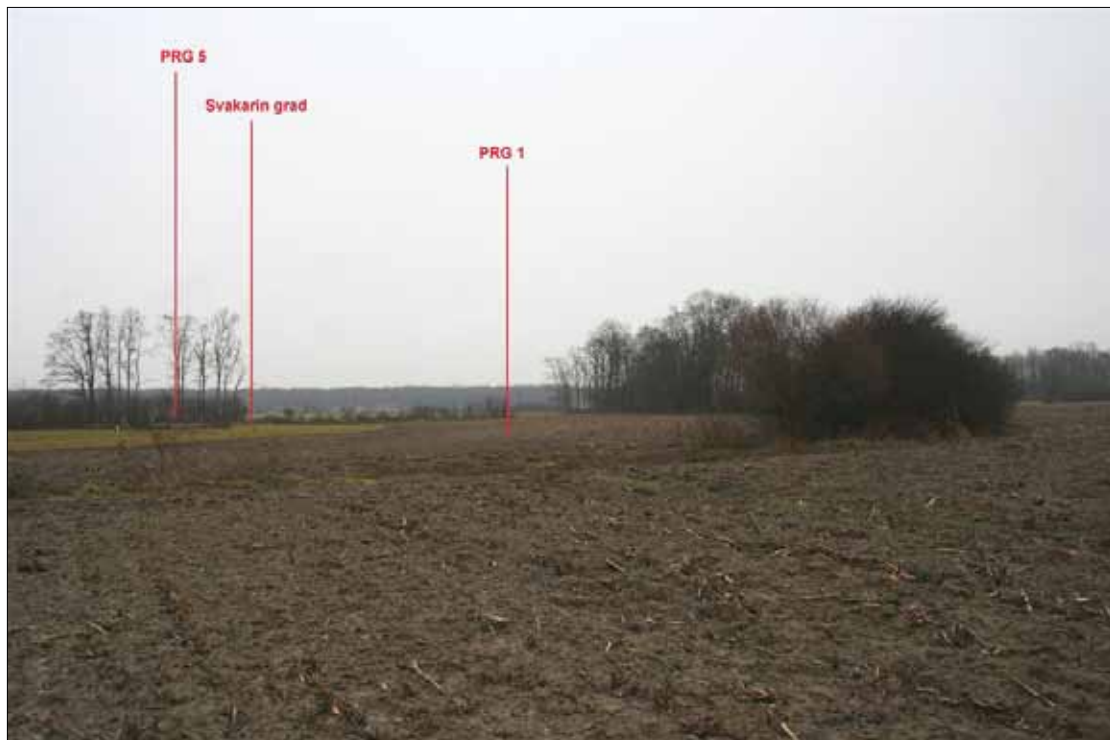
Fig. 1 Prgometlje – positions of archaeological finds/sites (yellow – Middle Ages, red – antiquity) (Google Earth, 10/07/2011).

Sl. 2 Prgomelje – Svakarín grad (Google Earth, 6. 1. 2007.).

Fig. 2 Prgomelje – Svakarín grad (Google Earth, 06/01/2007).

Sl. 3 Prgomelje, pogled s pozicije PRG 2 na sjever prema oranici PRG 1 te zapadnije prema Svakarín gradu (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 3 Prgomelje, a view from the position PRG 2 to the north, to the PRG ploughing field 1 and west to Svakarín grad (photo: T. Tkalčec).

Sl. 4 Prgomelje – kuća (?) na oranici 4, N 7, pogled sjever – jug (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 4 Prgomelje – house (?) on the ploughing field 4, F 7, a view north-south (photo: T. Tkalčec).

Sl. 5 Prgomelje – ulomci keramike s oranice 1, N 1 (na slikama označeno kao PRG 1) (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 5 Prgomelje – potsberds from the ploughing field 1, F 1 (marked on the images as PRG 1) (photo: T. Tkalčec).

Sl. 6 Prgomelje – ulomci keramike s površine antičke jame na oranici 2, N 2 (na slikama označeno PRG 2) (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 6 Prgomelje – potsberds from the surface of an ancient pit in the ploughing field 2, F-2 (marked on the images as PRG 2) (photo: T. Tkalčec).

Sl. 7 Prgomelje – ulomci keramike šire na oranicama 2, N 3 (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 7 Prgomelje – potsberds from the wider area in the ploughing field 2, F 3 (photo: T. Tkalčec).

Sl. 8 Prgomelje – ulomci keramike šire na oranicama 3, N 4 (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 8 Prgomelje – potsberds from the wider area in the ploughing field 3, F 4 (photo: T. Tkalčec).

Sl. 9 Prgomelje – ulomci keramike s površine srednjovjekovnog objekta na oranici 4, N 5 (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 9 Prgomelje – potsberds from the surface of the mediaeval structure in the ploughing field 4, F 5 (photo: T. Tkalčec).

Sl. 10 Prgomelje – ulomci keramike sa šire površine na oranici 4, N 6 (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 10 Prgomelje – potsherds from the wider area in the ploughing field 4, F 6 (photo: T. Tkalčec).

Sl. 11 Prgomelje – ulomci keramike s antičkog objekta/jame na oranici 4, N 7 (kasnosrednjovjekovni ulomci oranjem naknadno dospjeli na mrlju) (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 11 Prgomelje – potsherds from the ancient structure/pit in the ploughing field 4, F 7, (late mediaeval fragments arrived on the spot at a later date by ploughing) (photo: T. Tkalčec).

Sl. 12 Prgomelje – Svakarín grad: ulomci keramike s oranice 5, N 8 (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 12 Prgomelje – Svakarín grad: Prgomelje – potsberds from the ploughing field 5, F 8 (photo: T. Tkalčec).

2. Klokočevac – Miletinke (općina Bjelovar)

Lokalitet se nalazi istočno od šume Jasik, a zapadno od kanala Međarak, tridesetak metara južnije od točke 204 plinovoda, na istočnoj padini brdašca koje se spušta u podvodnu zaravan danas reguliranog potoka koji se južno ulijeva u Plavnicu (sl. 13). Lokalitet je zabilježen u rekognosciranjima Gradskog muzeja u Bjelovaru (Jakovljević 2012: 19, br. 51), te je na osnovi apsolutnih koordinata položaj vrlo lako pronađen.

Gradište je jako uništeno intenzivnom poljoprivrednom obradom zemljišta, međutim na sjevernoj se strani nazire ostatak jarka, osobito u sjeverozapadnom dijelu. Na toj strani je i središnje uzvišenje istaknuto prema sjeveru te nije jasno slijedi li današnja konfiguracija terena izvorni oblik gradišta ili je do takvog istaknuća došlo recentnim modifikacijama (sl. 14–15).

Na južnoj polovini gradišta jarak je uništen te nisu raspoznatljive dimenzije, vjerojatno prvobitno kružnoga središnjeg uzvišenja. Ipak, na osnovi najšireg dijela sjeverne polovine gradišta, čini se da bi mu promjer mogao biti oko 40 do 60 m. Na središnjem uzvišenju pronađeni su ulomci keramike s mnogo primjese pijeska sa sjajnim zrcima kalcita. Rubovi pripadaju kasnijim odlomcima kasnoga srednjeg vijeka, unatoč ne previše složenoj profilaciji (nalazi sa središnjeg uzvišenja obilježeni kao N 1) (sl. 16; T. 3: 5–9). Prisutan je, čini se, i ulomak dubokog tanjura ili poklopca (sl. 16 – donji red, drugi slijeva; T. 3: 4). Ulomci kasnosrednjovjekovne keramike pronađeni su i na području do 80-ak m južnije na oranicama (N 2).

3. Međurača – Vojvodske livade (općina Nova Rača)

Kasnosrednjovjekovno nizinsko gradište Međurača – Vojvodske livade smješteno je oko 800 m zapadnije od sela Međurača (1 300 m od središta sela) u prostranoj ravnici s lijeve strane puta koji vodi prema rijeci Česmi. Lokalitet je pod šumom i gustom šikarom. Nadmorska visina mu je 109,2 m. Nalazi se 700 m južnije od gradišta Svečeva gradina i 2 km jugozapadno od gradišta Nevina – Gradina (sl. 17–19). Međurača se spominje u brojnim dokumentima od 1245. do 1544. godine. To je posjed srednje veličine, podijeljen između nekoliko

vlasnika (Buturac 1984: 62). Georg Heller (1978: 151) donosi povijesne spomene Međurače kao *Wiscuz ultra Dravam, in comitatu Simiguiensi* (1245.) ili *Wyschust terra* (1246.). Godine 1299. spominje se *Mergereuche, Mergerywche possessio*, a 1316. i *Megerychye castrum/possessio*. Godine 1513. i 1529. u Međurači se navodi *castellum*, a 1543. *Megywreche fort*. Na koju se od dvije utvrde – Vojvodske livade i Svečevu gradinu, koji dokument odnosi, valjalo bi povijesno istražiti.⁵ Na gradištu Vojvodskim livadama prva nestručna iskopavanja provodio je 1928. godine M. Štefanac iz Rume. Načinio je dva poprečna presjeka kroz središnje uzvišenje, »razvalio je zemlju s vrha tako da se gradište ponešto izobličilo« (Lovrenčević: Bilješke). Tom je prilikom M. Štefanac pronašao jedan stari kantar, ostatke željeznog oruđa i keramiku iz 14. i 15. stoljeća, koji se nisu sačuvali (Lovrenčević 1990: 151). Prvi spomen u stručnoj literaturi te opis lokaliteta donosi Dušan Pribaković (1956: 124). Detaljnije podatke s pregledom povijesnih podataka, opisom lokaliteta te crtežima tlocrta gradišta donosi Z. Lovrenčević (1990: 151, 156), a u posljednje vrijeme reambulaciju lokaliteta provode Gradski muzej Bjelovar (Registar 1997, br. 858; Jakovljević 2012: br. 312 / =311/⁶) i Institut za arheologiju (Tkalčec 2004: 129–131, 316, sl. 52–53).

Opisi lokaliteta iz starijih rekognosciranja se razlikuju. Pribaković kaže da je gradište nepravilno kružnog ili kvadratnog oblika središnjeg uzvišenja, dok ga Lovrenčević opisuje kao gradište kružnog oblika. Lovrenčević dalje navodi da su

5 Z. Lovrenčević smatra da je gradište Vojvodske livade starije od Svečeve gradine i da je ovdje bilo trgovište te da je gradište imalo značenje županijskog grada. Smatra da se podatak iz 1251. godine, kada kralj Bela poklanja Međuraču županu/knezu Hudini za hrabrost koju je pokazao u borbi s Tatarima, odnosi na ovaj lokalitet. Nije jasno na čemu Lovrenčević temelji svoju tezu. Zanimljiv je i podatak iz 1316. godine gdje se spominje *Megerychye castrum i possessio* (CD VIII, 440).

6 U posljednjem registru arheoloških nalazišta Bjelovarsko-bilogorske županije potkrala se pogreška te su zamijenjene koordinate, odnosno lokaliteti br. 311 i 312 – Međurača – Vojvodske livade i Svečeva gradina. Na slici je dodatno položaj Vojvodskih livada (odnosno pogrešno Svečeve gradine) označen zapadno od rijeke Česme, iako se daju koordinate točnog položaja istočno od toka Česme, samo pod nazivom Svečeva gradina (Jakovljević 2012: 113–114, lokaliteti br. 311 i 312).

Sl. 13 Položaj gradišta Klokočevac – Miletinke (Google Earth, 6. 1. 2007.).

Fig. 13 The position of the Klokočevac-Miletinke earthen fortification (Google Earth, 06/01/2007).

Sl. 14 Klokočevac – Miletinke – pogled sa zapada na sjeverni dio uništenog gradišta te na dolinu potoka i istočnu povišenu gredu u pozadini (snimila: T. Tkalčec).

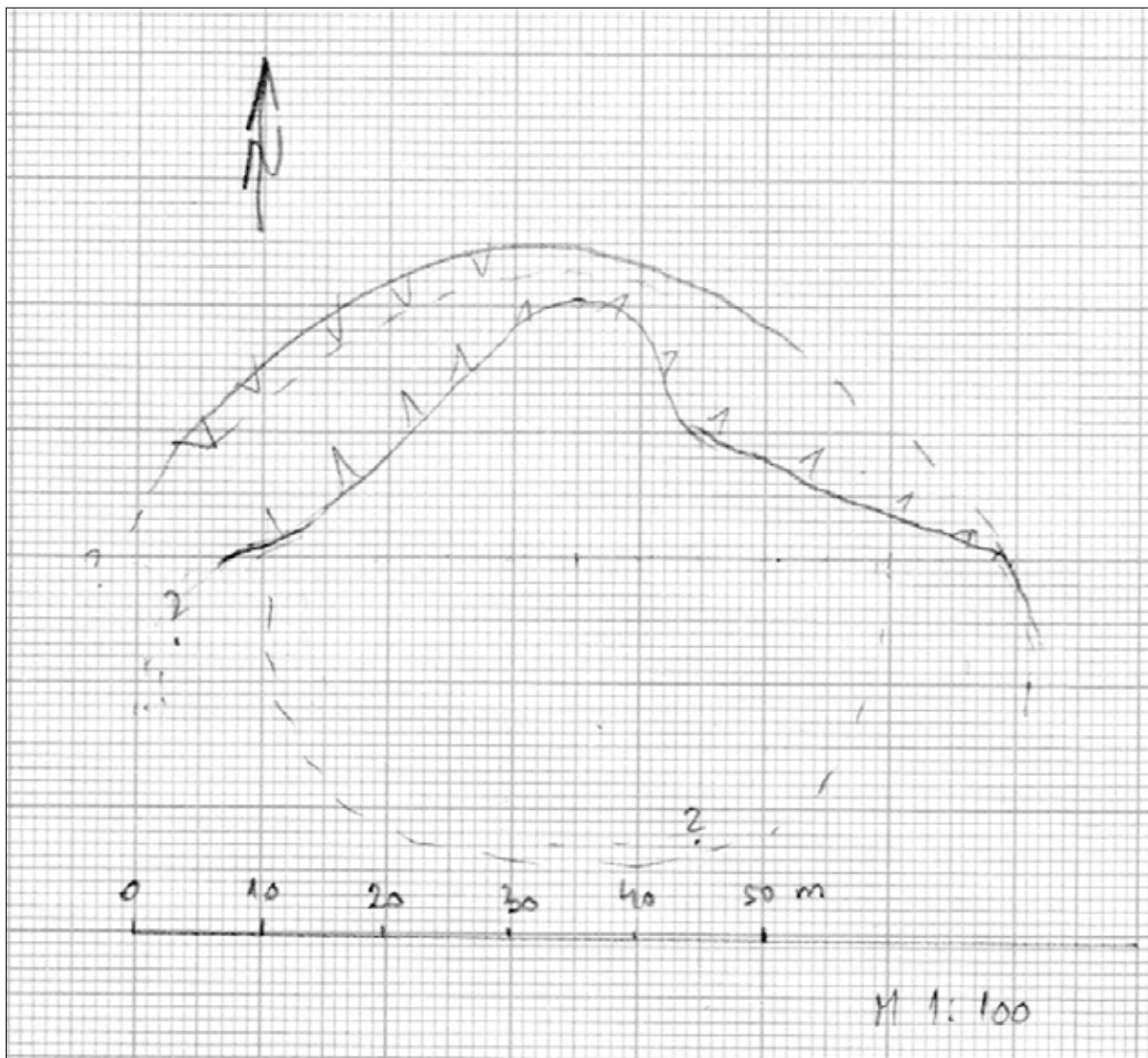
Fig. 14 Klokočevac-Miletinke – a view from the west to the northern part of the destroyed earthen fortification and the valley of the brook and the eastern elevation in the background (photo: T. Tkalčec).

oko 1955. godine bila vidljiva dva dosta visoka bedema koja su okruživala središnje uzvišenje. Treći bedem nazirao se u tragovima. Središnje uzvišenje bilo je visoko 3 m (od dna jarka), a promjer mu je 20 do 30 m. Prvi bedem je od središnjeg dijela udaljen 15 m i jednake je visine. Drugi bedem je od prvog udaljen 8 do 10 m, a treći od drugog isto toliko (sl. 20). U svojoj objavi 1990. godine Lovrenčević zaključuje da je gradište prilično uništeno.

Prilikom rekognosciranja u ožujku 2009. godine načinila sam skicu tlocrta gradišta; pokušaj provjere i korekcije u obilasku 2012. godine nije bio previše uspješan jer je u listopadu/studenom 2012. godine lokalitet još uvijek bio zarastao u ralinje, lišće i trnje te je preglednost bila loša, pa se stoga dalje u

tekstu iznesen opis sadašnjeg stanja lokaliteta temelji ponajviše na bilješkama iz obilaska 2009. godine (sl. 21).

Središnje uzvišenje je nepravilno kvadratičnog oblika, zaobljenih uglova, dužina stranica 30 do 35 m. Nadvisuje okolni jarak za oko 3 (2,5) m. Na sjevernoj strani su bedemi oštećeni, dok se bolje naziru na sjeverozapadnoj te jugozapadnoj strani. Čini se da je gradište bilo zaštićeno trima bedemima, između kojih su bili opkopi ispunjeni vodom. Na južnom dijelu gradišta sad se nalaze velike površine pod vodom, poput jezera. Najočuvaniji je unutrašnji bedem (B I), koji je na južnom dijelu očuvan u visini i do 3,5 m (sl. 22), dok je središnji loše očuvan ili je potpuno snižen te se površina između prvog i trećeg bedema čini poput zaravnatog platoa.

Sl. 15 Klokočevac – Miletinke, skica tlocrta lokaliteta (crtež: T. Tkalčec).

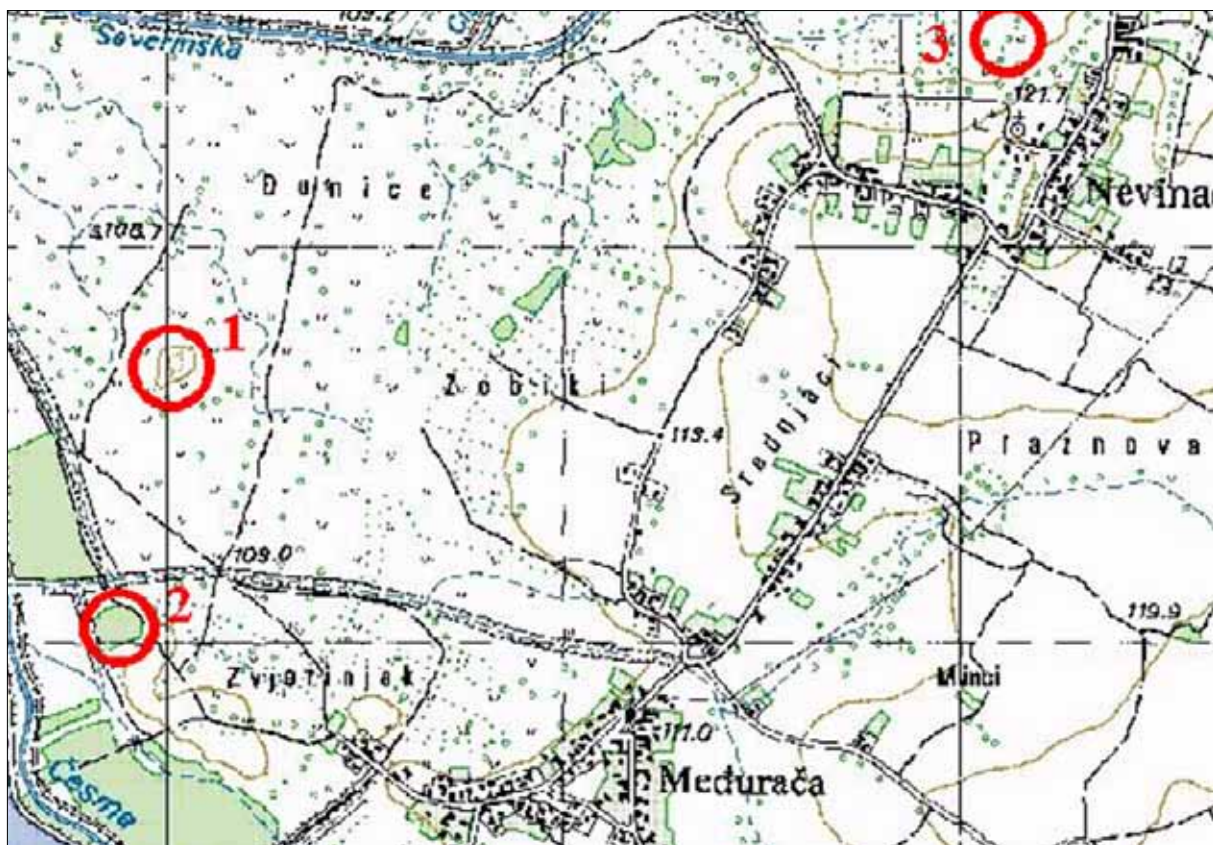
Fig. 15 Klokočevac-Miletinke, a plan of the site (drawing: T. Tkalčec).

Sl. 16 Klokočevac – Miletinke, površinski nalazi s gradišta (N 1) (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 16 Klokočevac-Miletinke – surface finds from the earthen fortification (F-1) (photo: T. Tkalčec).

Sl. 17 Položaj gradišta: 1. Medurača – Svečeva gradina; 2. Medurača – Vojvodske livade; 3. Nevina – Gradina (Izvadak: TK 1: 25 000; Severin 322-2-4).

Fig. 17 The position of the earthen fortification: 1-Medurača-Svečeva gradina; 2-Medurača-Vojvodske livade; 3-Nevina-Gradina (Excerpt: TK 1: 25 000; Severin 322-2-4).

Sl. 18 Medurača – 1. Svečeva gradina; 2. Vojvodske livade; 2a) izorani objekt; 3. (prapovijesni) lokalitet? (Google Earth, 26. 10. 2006.).

Fig. 18 Medurača – 1. Svečeva Gradina, 2. Vojvodske livade; 2a) ploughed structure; 3. (prehistoric) site? (Google Earth 26.10.2006.).

U rekognosciranjima Instituta za arheologiju 2009. godine na središnjem je uzvišenju zamijećeno mnoštvo lijepa i to s tragovima kolaca. Svi su ulomci crvene boje što ukazuje na gorenje, odnosno na to da su gradište i objekti na njemu stradali u vatri. Osim toga, pronađeno je i nešto ulomaka stolne i kuhinjske keramike (sl. 24). Također, na oranici tik sjeverno od gradišta, uz sami rub šumarka, čini se na mjestu nedavno raskrčenog dijela šikare (na Google Earthu iz 2006. je i na tom mjestu šikara), pronađena je veća mrlja crveno zapečene zemlje, sve razmrvljeno (sl. 23). Pronađena su i tri ulomka keramike (sl. 25). Oranicom je obuhvaćen sjeverni dio mrlje u dužini od 2 m, dok je južni dio pod neobrađenim zemljištem. Širina izoranog objekta ovalnog tlocrta iznosi 5 m.⁷

4. Međurača – Zobiki (općina Nova Rača)

Nedaleko od dva gradišta u Međurači nalazi se položaj čija je satelitska snimka (Google Earth, 2006.) ukazivala na moguću položaj arheološkog lokaliteta.⁸ Na satelitskoj snimci iščitava se pravilna tamnija mrlja u vidu kružnice (jarak) oko svjetlijeg područja (uzvišenje) (sl. 18 – desno). Takva situacija ukazuje na umjetno iskopan jarak. Prilikom obilaska utvrđeno je da je vjerojatno riječ o arheološkom lokalitetu, međutim vremenska pripadnost nije utvrđena. Zemljište na kojem se lokalitet nalazi bilo je prekriveno posječenom kukuruzovinom te je vidljivost površinskih nalaza bila minimalna. Unatoč nastojanjima da između suhe vegetacije zamijetim koji arheološki površinski nalaz, to mi nije uspjelo. Stoga bi lokalitet svakako valjalo iznova obići kad njiva bude izorana, bez vegetacije.

Pristup lokalitetu najbolji je s istočne strane, od mosta na sjeveru sela Međurače pa pješice livadama oko 700 m prema zapadu tik uz sjevernu stranu isušenog kanala. Južna strana jarka lokaliteta praktično doseže sami kanal. Istočna je strana jarka zaraštena u grmlje i žbunje, a ostale površine nalaze se pod njivom, jednom od rijetkih kultiviranih površina u okolnom nizinskom, livadama pokrivenom području. Izbor za poljoprivrednu obradu tla bio je logičan – upravo je ova pozicija (središnje uzvišenje, ali i daljnji predio prema sjeveru koji je čak neznatno viši od samoga središnjeg uzvišenja lokaliteta) povišena u okolnom podvodnom, niskom terenu.

Središnje uzvišenje, neznatno povišeno od okolnog terena, tlocrta je pravilnog kruga promjera 60 m. Širina jarka iznosi oko 6 m. Dubina jarka iznosi od 40 do maksimalno 60 cm (prosječno 30 – 50 cm) (sl. 26).

Cijela situacija ukazivala bi na to da nije riječ o prirodnom sjedanju vode koja bi načinila tako pravilan krug oko središnjeg uzvišenja, nego o arheološkom lokalitetu. S obzirom da

7 Opis nalaza:

- ulomak lijepa s tragovima pruća; izgorjelo; težina 66,5 g; kontekst: površinski nalaz na središnjem uzvišenju gradišta (sl. 24: 1);
- ulomak tijela lonca ili vrča (?); bolje pročišćena glina s tragovima »glimmera«, oksidacijski pečena do crvene boje; debljina stijenke 6 mm; težina 3,6 g; kontekst: površinski nalaz na središnjem uzvišenju gradišta (sl. 24: 2);
- ulomak dna čaše (ili vrča?) tankih stijenki; na dnu ispupčeni znak križa u rombu unutar kružnice; bolje pečena i pročišćena glina s primjesama »glimmera«, oksidacijski pečena do žute boje; debljina 4 mm; težina 4,8 g; kontekst: površinski nalaz na središnjem uzvišenju gradišta (sl. 24: 3);
- ulomak ruba lonca, srednje pročišćena glina s dosta primjesa »glimmera«, vanjska površina oker boje, presjek tamnosiv, unutrašnja površina – gornji dio ruba oker boje, a niže tamnosive; težina 8,3 g; kontekst: površinski nalaz na mrlji crveno zapečene zemlje, oranica tik sjeverno uz gradište (sl. 25: 1);
- ulomak ruba lonca; srednje pročišćena glina s dosta primjesa »glimmera«, površina crvenkasto-okker boje, presjek i unutrašnja površina tamnosive do crne boje; težina 12,9 g; kontekst: površinski nalaz na mrlji crveno zapečene zemlje, oranica tik sjeverno uz gradište (sl. 25: 2);
- ulomak tijela lonca, rebrenje i žlijebljenje, srednje pročišćena glina s manje primjesa »glimmera«, površina i presjek svijetlosivkaste do oker boje; debljina stijenke 5 mm; težina 6,4 g; kontekst: površinski nalaz na mrlji crveno zapečene zemlje, oranica tik sjeverno uz gradište (sl. 25: 3).

8 Na moguću lokalitet me upozorio kolega dr. sc. Bartul Šiljeg, kojem zahvaljujem na podatku.

nigdje nije zamijećen trag bedema, moguće je da je riječ i o nalazištu iz starijih razdoblja, odnosno prapovijesti, što se čini čak uvjerljivijim nego da je riječ o srednjovjekovnom gradištu tipa *motte*. Lokaciju valja iznova obići te pokušati utvrditi je li zaista riječ o arheološkom nalazištu te kojem razdoblju pripada.

5. Dautan – Gradina (općina Nova Rača)

Na lokalitet je upozorio još Z. Lovrenčević u svojim Bilješkama, zatim dr. sc. G. Jakovljević (2012, 105, br. 269).

U mjestu Dautanu na kbr. 49 stanuje stariji g. Mirko Lalić koji prenosi priču da je na Gradini bila utvrda protiv Turaka oko koje je bilo vode, gdje su se u zimskim mjesecima klizali kao djeca. Kopanjem umjetnog kanala i reguliranjem potoka Severinke 1974. godine cijelo uzvišenje i okolni jarak su uništeni.⁹ Više se ne razlikuje središnje uzvišenje, teren je zaravnat, na zapadnom dijelu u šumarku očuvan je stari tok potoka koji je vjerojatno bio uklopljen u obrambeni sustav opkopa gradišta (sl. 27). Zanimljivo je možda napomenuti da su upravo na ovom mjestu izostali visoki recentni nasipi nastali od iskopane zemlje prilikom iskopa ili popravljavanja umjetnog kanala Severinke, a koji se podalje od ove lokacije pružaju i uzvodnim i nizvodnim tokom. Možda nam to ukazuje na mogućnost da je iskopanom zemljom iz kanala poravnata čitava površina te je zato došlo do takvih intervencija na lokalitetu da se njegovi izvorni tragovi i obrisi više ni ne mogu razlučiti.

6. Dautan – Brana (općina Nova Rača)

Prilikom obilaska lokaliteta Gradine u Dautanu pronađen je novi lokalitet (označen na karti kao »Dautan–položaj 2«, sl. 28). U iznimno nizinskom krajoliku, na jedinjoj istaknutoj točki – brežuljku (114 m n. v.) koji se pruža u smjeru sjeverozapad – jugoistok nedaleko od meandra potoka Severinske, pronađeni su na oranicama površinski ulomci keramike iz razdoblja mlađega željeznog doba (kasni laten) kao i površinski tragovi vatrišta. Toponimi okolnih livada u nizini prema istoku, prema selu Dautanu nose naziv Brana (TK 1 : 5 000).

7. Zrinski Topolovac – Strmograd (općina Zrinski Topolovac)

Na istaknutom koničnom brijegu koji se izdiže nad mjestom Zrinski Topolovac, s njegove zapadne strane, zabilježio je još Z. Lovrenčević u svojim Bilješkama mogućnost postojanja »grada«, odnosno utvrde, starije od one u nizini, zvane Žedin grad, a na kojoj Gradski muzej Bjelovar (dr. sc. G. Jakovljević) posljednjih godina provodi arheološka istraživanja. Rekognosciranjem položaja Strmograd, na strmoj jugoistočnoj padini brda otkriveni su ostaci srednjovjekovne arhitekture, odnosno zid građen od klesanog kamena i cigle (Jakovljević 2012: 192, br. 548).

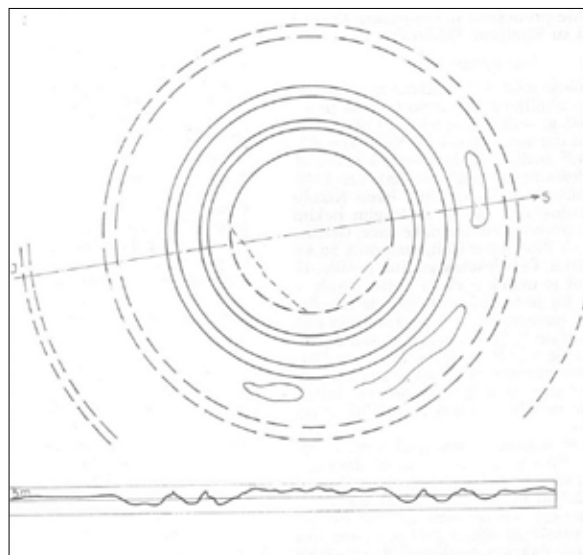
U rekognosciranjima lokaliteta 2011. godine nisam zamijetila spomenuti zid, međutim na istočnoj padini na oranici (sl. 29–30) pronađeni su površinski nalazi keramike i lijepa te izoranih jama i vatrišta iz razdoblja prapovijesti (Tkalčec 2012: 118). Prikupljeni materijal bi, činilo se, pripadao brončanodobnom razdoblju, a savjetovavši se s kolegama prapovjesničarima u Institutu za arheologiju,¹⁰ postavilo se pitanje datacije lokaliteta u rano brončano doba. Stoga je ponovljen terenski pregled

9 Mirko Lalić se prisjeća i legende o Daut-paši koji je poginuo negdje u tom kraju. Tuda je prolazio i kurir s vijestima te je upao u zdenac i ribnjak. U tom su zdenacu pronađene ljudske kosti i žvale te stremeni. Ta se pozicija nalazi u selu u nizini, s druge strane sela, nasuprot utvrdi.

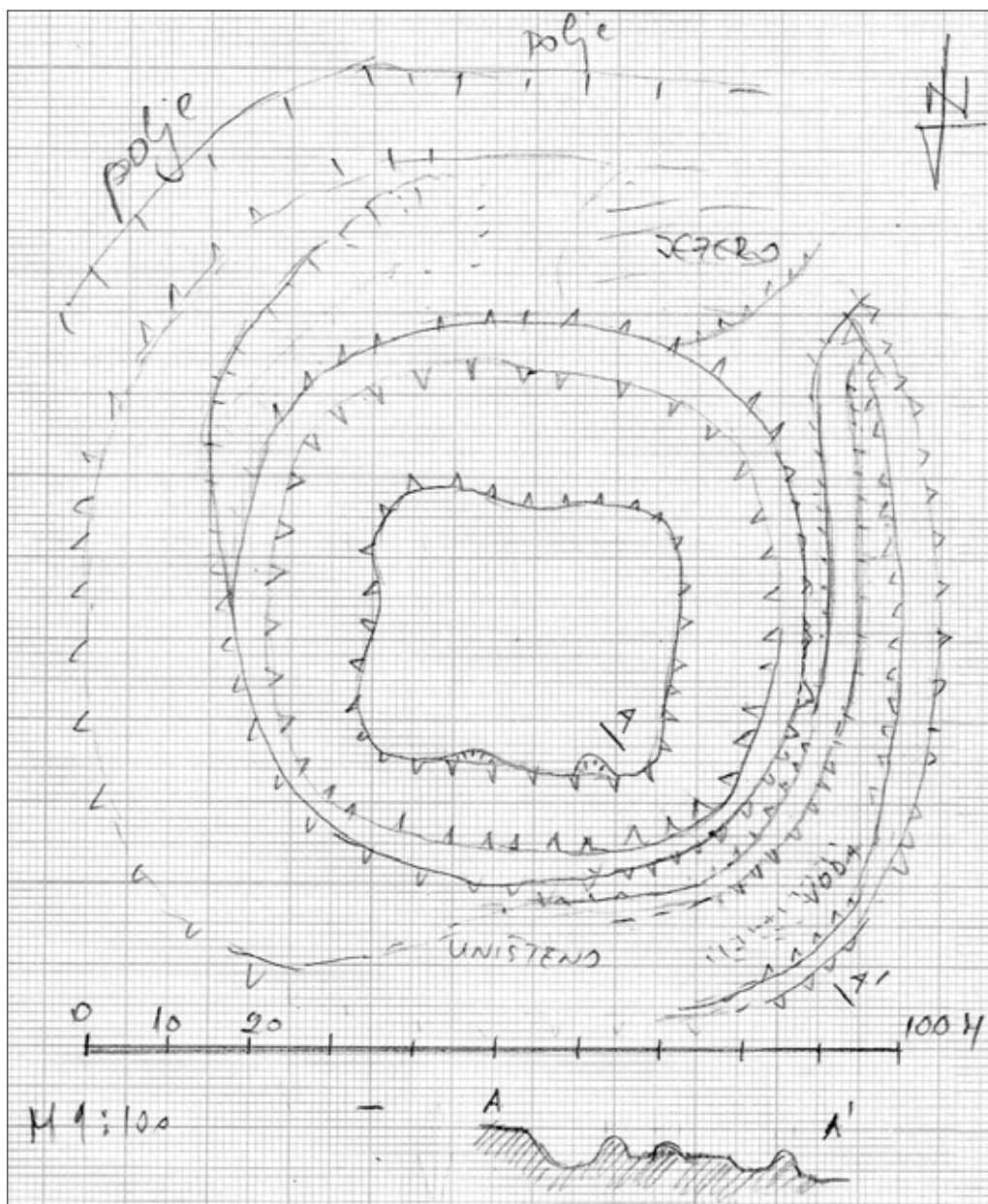
10 Toplo zahvaljujem na savjetima kolegama iz Instituta za arheologiju, posebno dr. sc. Zorku Markoviću, a zatim i ostalim kolegicama i kolegama – dr. sc. Snježani Karavanić, dr. sc. Hrvoju Kalafatiću, dr. sc. Saši Kovačeviću, dr. sc. Marku Dizdaru i dr. sc. Dariji Ložnjak Dizdar, koji su pomogli oko vremenskog opredjeljenja prikupljenih površinskih nalaza.

Sl. 19 Medurača – Vojvodske livade, TK 1 : 5 000 (DGU, Bjelovar 32).
 Fig. 19 Medurača-Vojvodske livade, TK 1:5000 (DGU, Bjelovar 32).

Sl. 20 Medurača – Vojvodske livade (prema Lovrenčević 1990: 156).
 Fig. 20 Medurača-Vojvodske livade (after Lovrenčević 1990: 156).

Sl. 21 Medurača – Vojvodske livade, skica tocrta gradišta (crtež: T. Tkalčec).
 Fig. 21 Medurača-Vojvodske livade, a plan of the site (drawing: T. Tkalčec).

Sl. 22 Međurača – Vojvodске livade, pogled na južni segment bedema I (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 22 Međurača-Vojvodске livade, a view to the southern portion of rampart 1 (photo: T. Tkalčec).

Sl. 23 Međurača – Vojvodске livade, izorani objekt sjeverno od gradišta (lijevo u raslinju je gradište; snimila: T. Tkalčec).

Fig. 23 Međurača-Vojvodске livade, ploughed structure north of the earthen fortification (the fortification is to the left in the underbrush; photo: T. Tkalčec).

Sl. 24 Međurača – Vojvodske livade, nalazi sa središnjeg uzvišenja (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 24 Međurača-Vojvodske livade, finds from the central elevation (photo: T. Tkalčec).

Sl. 25 Međurača – Vojvodske livade, nalazi s oranice tik sjeverno do gradišta (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 25 Međurača-Vojvodske livade, finds from the ploughing field adjacent to the earthen fortification to the north (photo: T. Tkalčec).

Sl. 26 Međurača – Zobiki, pogled na jarak i uzvišenje sa sjevera (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 26 Međurača–Zobiki, a view to the ditch and the elevation from the north (photo: T. Tkalčec).

Sl. 27 Dautan – Gradina i položaj Dautan – Brana (= položaj 2) s nalazima kasnolatenske keramike i vatrišta .

Fig. 27 Dautan-Gradina and the position Dautan-Brana (=position 2) with the finds of Late La Tène pottery and a fireplace.

Sl. 28 Dautan – Brana, položaj kasnolatenskog naselja, pogled s juga (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 28 Dautan-Brana, the position of a Late La Tène settlement, a view from the south (photo: T. Tkalčec).

Sl. 29 Zrinski Topolovac s položajima Strmograd, Žedin grad, Turski breg i Dugice.

Fig. 29 Zrinski Topolovac with the positions Strmograd, Žedin grad, Turski breg and Dugice.

Sl. 30 Zrinski Topolovac – Strmograd, položaj nalazišta, pogled s jugoistoka (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 30 Zrinski Topolovac–Strmograd, the position of the site, a view from the south-east (photo: T. Tkalčec).

Sl. 31 Zrinski Topolovac – Strmograd, površinski nalazi na oranici (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 31 Zrinski Topolovac–Strmograd, surface finds in the ploughing field (photo: T. Tkalčec).

2012. godine te je prikupljeno nešto više površinskih nalaza (sl. 31; T. 3: 10; T. 4). Na površinama nekoliko tamnijih mrlja izoliranih jama pri vrhu brijega, kao i na okolnim područjima oranice prikupljeni su ulomci lonaca izvučenih rubova (T. 4: 1–3), ulomci trakastih ručki posuda (T. 4: 5) te ulomci tijela posuda s ukrasom barbotina (T. 3: 10; T. 4: 6). Od ukrašavanja prisutna je i plastična traka s utiskivanjem (T. 4: 4). Keramika je tanjih stijenki, površine variraju od sivo-smeđih do učestalo crvenkastih vanjskih i unutrašnjih stijenki te obavezno sivog presjeka. Osim kuhinjske keramike pronađen je i ulomak pršljena te veći ulomci kućnog lijepa (T. 4: 7; sl. 31). Na osnovi oblika posuda i načina ukrašavanja, lokalitet bi vjerojatno pripadao razdoblju vinkovačke kulture, odnosno ranom brončanom dobu, iako se tanki prema barbotinom može naći i puno kasnije u Ha B, primjerice na lokalitetu Delovi – Grede.¹¹

8. Zrinski Topolovac – Dugice (općina Zrinski Topolovac)

Pregledan je i položaj Zrinski Topolovac – Dugice (sl. 29). Možda je negdje oko toga položaja ili bliže istočnijem selu Jakopovac prije 1956. prilikom oranja pronađen top (Pribaković 1956: 114, sl. 1c), te je poslije rekognosciranjem ustanovljeno da bi na položaju Dugice moglo biti srednjovjekovno gradište, povezano i s obližnjim toponimom Turski breg (Jakovljević 2012: 192, br. 549). S toga istaknutog koničnog brijega zvanog Dugice, istočno od mjesta Zrinski Topolovac, pruža se dobar pregled nad južnim prilazima selu od strane Domankuša. S Dugica se ne pruža pogled na središnji dio sela Zrinski Topolovac s crkvom sv. Mihaela Arkandela i sa Žeđin gradom, nego se štiti istočni povišeni zaselak samoga sela koji nosi toponim Turski breg (sl. 29–30). Na okolnim oranicama na položaju Dugice nisu zamijećeni površinski nalazi, a niti se u konfiguraciji terena zamjećuju elementi utvrde tipa gradište (bedemi, obrambeni jarci). Ako je ovaj položaj korišten u svrhu stražarnice, vjerojat-

no se zemljanim radovima nije interveniralo u formiranje utvrde ili stražarnice. No, i u selu sam u prethodnim rekognosciranjima čula predaje da se sa zapadnije točke, odnosno s položaja (brdo) koji nosi toponim Turski breg (za koji svi u selu ističu da je to brijeg gdje je križ, tj. raspelo, a to je istočni povišeni i zasebni dio sela) pucalo topovima na Žeđin grad, dok o položaju Dugice nisam saznala za slične predaje.

9. Sveta Ana – Miletićeva škarpa (grad Đurđevac)

Krajem svibnja 2012. godine na poziv ravnateljice Centra za kulturu Đurđevac, gospođe Edite Janković Hapavel, obavljen je pregled potencijalnog, a pregledom i utvrđenoga, arheološkog nalazišta na zemljištu obitelji Miletić (Sveta Ana, kbr. 36), koje se nalazi na južnom kraju sela Sveta Ana, oko 400 m jugozapadno od Gradine (sl. 33), kasnosrednjovjekovne utvrde tipa visinskog gradišta, probno arheološki istraživane 2010. godine (Tkalčec 2011). Obavijest o nalazištu Centru za kulturu Đurđevac pružio je gospodin Miljenko Brkljačić, kojeg je o nalazištu izvijestio vlasnik zemljišta gospodin Veljko Miletić. O pronalasku je obaviješten i nadležni Konzervatorski odjel u Bjelovaru te je kolega Krešimir Karlo izlaskom na teren potvrdio kako je svakako riječ o arheološkom nalazištu, no tom prilikom nije utvrđeno iz kojega vremenskog razdoblja nalaz potječe. U usjeklini brijega, visoko u profilu iskopa zamijećen je sloj crvene paljevine koji je otvarao mogućnost i da je riječ o kakvoj prapovijesnoj podnici. Izlaskom na teren, opremljeni strugalicama i fotoaparatom te dugačkim ljestvama, kolega dr. sc. Hrvoje Kalafatić¹² i autorica teksta utvrdili su da je riječ o nekoliko srednjovjekovnih glinenih peći i jama presječenih iskopom »škarpe« (sl. 34). »Škarpa« je već odavno bila načinjena zbog potrebe proširivanja prostora između visokog brijega i gospodarskih objekata imanja Miletić.¹³ Peći su bile ukopane u istočnu padinu brda zvanog Duga greda, na dubini od kakvih 80-ak cm. Kako im se prilat-

Sl. 32 Zrinski Topolovac – Dugice, pogled s Dugica na Turski breg (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 32 Zrinski Topolovac–Dugice, a view from Dugice to Turski breg (photo: T. Tkalčec).

12 Zahvaljujem kolegi dr. sc. Hrvoju Kalafatiću što je sa mnom izašao na teren te na pomoći pri struganju profila.

13 Zahvaljujem ravnateljici Centra za kulturu gđi Editi Janković Hapavel što me je obavijestila o navedenim pronalascima. Zahvaljujem vlasniku zemljišta g. Veljku Miletiću kao i ostalim članovima obitelji - g. Dragutinu Miletiću i gđi Danijeli Miletić, na svim pruženim podacima o nalazištu kao i na tome što su cijelu spomenutu ekipu ljubazno primili na svoje imanje prilikom našega terenskog pregleda.

zilo s dna iskopa podno brda, do njih se valjalo popeti visokim ljestvama. Struganjem profila ustanovljena su tri objekta jedan pored drugoga te četvrti udaljeniji. Na dva sjevernija objektima uočavao se kupolasti oblik (sl. 35).

Najsjevernija, a ujedno i najočuvanija peć (objekt 1), u presjeku je bila dužine 1,30 m, a visina kupole iznosila joj je 65 cm. Kupola se iščitavala kao sloj crveno zapečene zemlje u debljini od tek nekoliko centimetara, dok joj je dno činilo »tarac« od ulomaka keramičkih lonaca tanjih stijenki iznad kojih je bio sloj od 2 cm crveno zapečene zemlje.

Tik do nje, na udaljenosti od 25 cm nalazila se druga peć (ili objekt br. 2) čija je dužina iznosila također 1,3 m. Na njezinu je dnu također zamijećen sloj »taraca« od ulomaka keramičkih lonaca (nešto debljih stijenki) iznad kojeg je bio sloj zapečenog maza u debljini od 5 cm. »Tarac« su činili ulomci stijenki i ruba veće posude za čuvanje hrane (T. 5: 1) te ulomci dna lonaca (T. 5: 2–3). Kupola (?) ovog objekta bila je lošije očuvana, točnije vrh joj se nejasno uočavao na visini od 70 cm od dna. Upravo na mjestu kupole pronađeno je nekoliko ulomaka keramike, od kojih se ističe ulomak ruba lonca jednostavnije kasnosrednjovjekovne profilacije, koso odsječnog ruba, užlijebljenog radi sigurnijeg prianjanja za to predviđenog poklopca (T. 5: 4). Pronađeno je i više ulomaka keramičkih lonaca i posude za čuvanje hrane koji su prikupljeni na dnu škarpe upravo oko toga područja, a pretpostavlja se da su se strusili iz profila, najvjerojatnije iz objekta 2 (možda pokoji i iz objekta 1), među kojima se ističe dno lonca sa znakom ispupčenog križa (T. 6: 1; sl. 36). Sva keramika pokazuje znakove sekundarne izloženosti vatri, izmjenjuju se sivosmeđe s crvenosmeđim površinama kako na vanjskim i unutrašnjim stijenjkama posuda tako i u presjeku stijenki.

Dalje prema jugu, 40-ak cm od objekta 2 nalazio se objekt 3 – vjerojatno manja jama ili još jedna peć (?), a još južnije na udaljenosti od 6 metara zamijećen je i objekt 4 s tek pokojim nalazom ulomka kasnosrednjovjekovnog lonca (na dubini od 50 cm relativne dubine, dužine 60 cm i debljine od 20-ak cm).

Stotinjak metara južnije na oranicama zamijećena je koncentracija površinskih nalaza ulomaka keramičkih posuda (T. 6:

2–5) te nešto opeke. Rubovi su blago kaležasto izvijeni i koso odsječeni sa žlijebom za prihvaćanje poklopca na gornjem vanjskom odsječnom bridu (T. 6: 2–3) ili na unutrašnjem bridu (T. 6: 4). Posude su izrađene iz srednje pročišćene gline i pečene do tamnije sive boje, unutrašnja svjetlija stijenka ukazuje i na prisutnost kisika pri pečenju. Karakteristične su primjese svijetlih zrnaca pijeska, tzv. »glimmera«. Prema Veljku Miletiću, na brdu zapadno od navedene oranice, a jugozapadno od položaja opisivane »škarpe« s nalazima peći, nekad se nalazila »crkva iz doba Gradine«.

Nalazi koje smo prikupili iz peći i jama struganjem profila »škarpe« preliminarno bi se mogli datirati u drugu polovinu 14. i u 15. stoljeće, odnosno na osnovi profilacije i izostanka ukrašavanja valovnicama čine se nešto mlađima od materijala pronađenog u iskopavanjima na Gradini. Površinski nalazi na južnijim oranicama ukazuju na istodobnost s nalazima s lokacije Miletićeva škarpa ili pak na još nešto kasnije srednjovjekovno razdoblje, odnosno na sam izmak kasnoga srednjeg vijeka (15./16. stoljeće).

10. Šemovci – Konački jarak (općina Virje)

Prilikom obilaska terena u Svetoj Ani H. Kalafatić i T. Tkalčec obišli su i lokaciju jugozapadno od sela Šemovci na području zvanom Konački jarak, koja je na osnovi zračnih snimki ukazivala na mogućnost postojanja arheološkog lokaliteta. Na satelitskoj snimci Google Eartha uočen je obruč tamnije mrlje (*crop marks*) koji bi ukazivao na postojanje kružno koncipiranog jarka ili ograde uokolo povišene površine promjera 65 m (sl. 37). Na terenu se na proplanku u visokoj travi tek malo nazirao jarak (sl. 38). Vidljivost na području koje nam je bilo zanimljivo prema zračnim snimkama bila je minimalna, tek je na pokojem krčićnjaku pronađeno nešto ulomaka keramike (T. 7: 1–3); međutim, na obližnjoj jugoistočnoj njivi prikupljeno je više nalaza (T. 7: 4–10; sl. 39). Površinski nalazi ukazuju na naselje iz razdoblja samog kraja srednjeg (kraj 15./početak 16. stoljeće) ili, na što bi nas i sam toponim upućivao, iz novog vijeka (16. – 17. stoljeće).

Sl. 33 Sveta Ana s označenim položajima Gradine, Miletićeva škarpe (A) i oranice s površinskim nalazima kasnosrednjovjekovne keramike (B).

Fig. 33 Sveta Ana with marked positions of Gradina, Miletićeva škarpa (A) and the ploughing field with surface finds of late mediaeval pottery (B).

Sl. 34 Sveta Ana – Miletićeva škarpa (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 34 Sveta Ana-Miletićeva škarpa (photo: T. Tkalčec).

Sl. 35 Sveta Ana – Miletićeva škarpa, pogled s istoka na presječene peći u profilu »škarpe« (snimio: H. Kalafatić).

Fig. 35 Sveta Ana-Miletićeva škarpa, a view from the east to the cut kilns in the section of the »škarpa« (photo: H. Kalafatić).

Sl. 36 Sveta Ana – Miletićeva škarpa, ulomci keramičkih posuda iz peći (objekt 2) (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 36 Sveta Ana-Miletićeva škarpa, fragments of ceramic vessels from the kiln (structure 2) (photo: T. Tkalčec).

Sl. 37 Šemovci – Konački jarak (snimka: Google Earth).

Fig. 37 Šemovci-Konački jarak, a Google Earth image.

Sl. 38 Šemovci – Konački jarak, pogled na lokalitet s jugoistoka (snimio: H. Kalafatić).

Fig. 38 Šemovci-Konački jarak, a view to the site from the south-east (photo: H. Kalafatić).

Sl. 39 Šemovci – Konački jarak, površinski nalazi s njive (snimila: T. Tkalčec).

Fig. 39 Šemovci-Konački jarak, surface finds from a ploughing field (photo: T. Tkalčec).

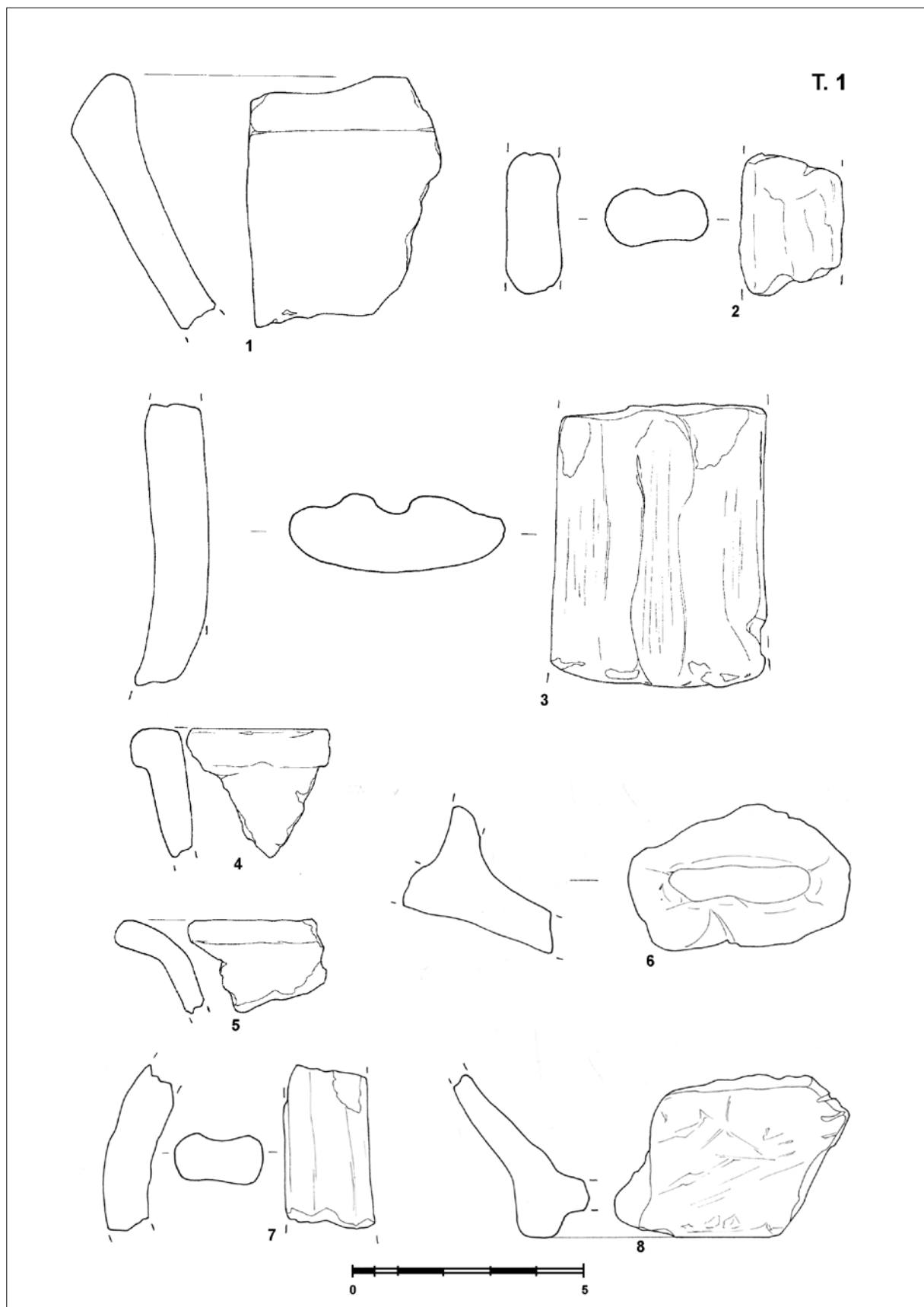
Literatura

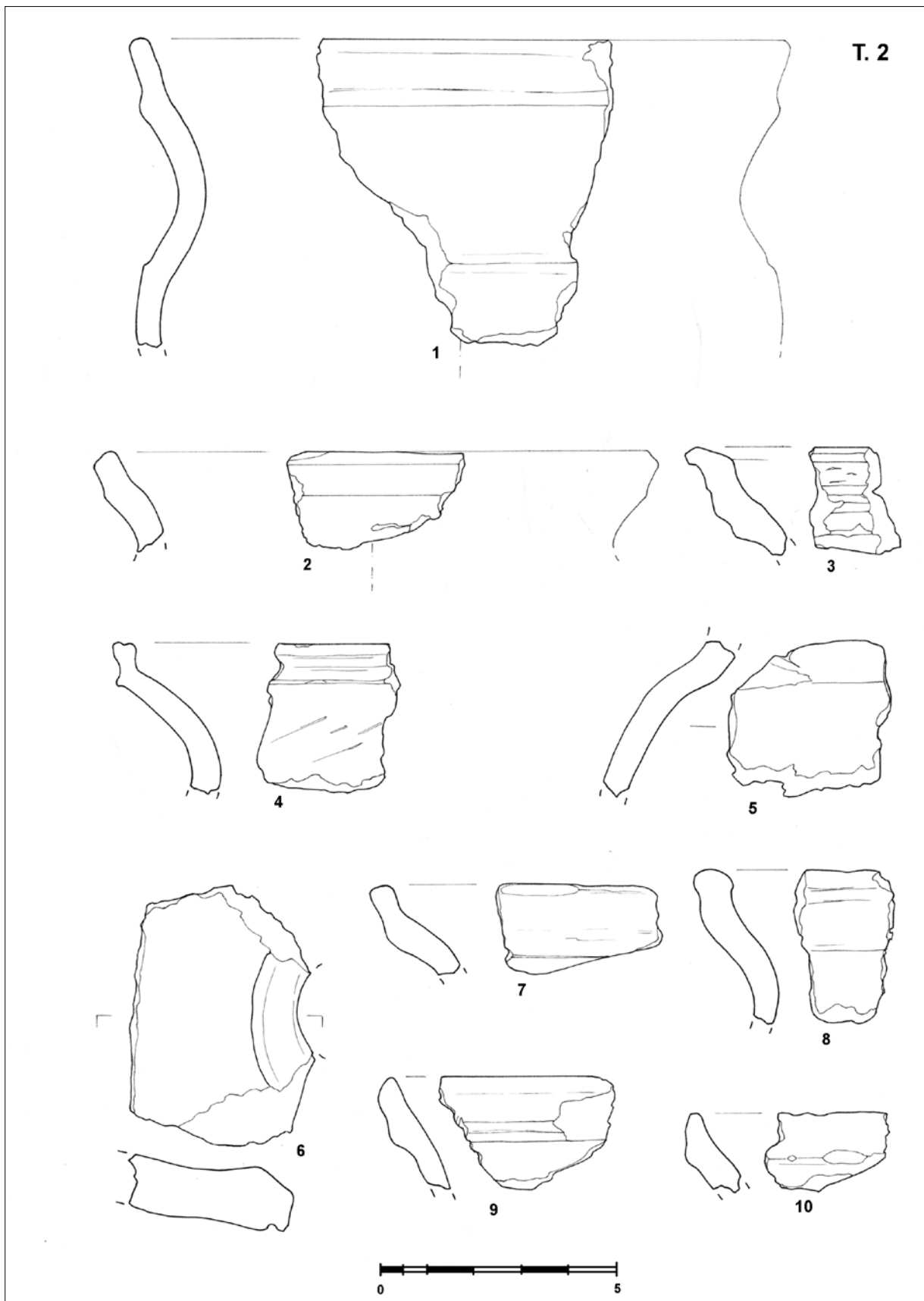
- Jakovljević, G. 2012, *Registar arheoloških nalaza i nalazišta Bjelovarsko-bilogorske županije*, Gradski muzej Bjelovar, Bjelovar.
- Lovrenčević, Z. 1990, Srednjovjekovne gradine u Bilogori, *Arheološka istraživanja u Podravini i Kalničko-bilogorskoj regiji*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, 14/1989, Zagreb, 139–141.
- Lovrenčević: Bilješke (rukopis u GMB)
- Pribaković, D. 1956, Neki podaci o gradištima severozapadne Hrvatske, *Vesnik Vojnog muzeja JNA*, 3.
- Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* (dalje: Registar), 2. dopunjeno izd., Bjelovar, 1997.
- Tkalčec, T. 2004, *Srednjovjekovna gradišta u Hrvatskoj*, magistarski rad (mentor: prof. dr. sc. Željko Tomičić), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Tkalčec, T. 2011, Probna arheološka istraživanja visinskog gradišta Sveta Ana – Gradina 2010., *Annales Instituti Archaeologici*, VII, 45–49.
- Tkalčec, T. 2012, Rekognosciranje srednjovjekovnih gradišta na području bilogorskog kraja i Zapadne Slavonije 2011. g., *Annales Instituti Archaeologici*, VIII, 115–127.
- Tkalčec, T. 2013, *Izvišće o arheološkom rekognosciranju Bjelovarsko-bilogorske županije 2012. g.*, elaborat, Institut za arheologiju, Zagreb.

Summary

In 2012 a number of field surveys were carried out in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties, including reconnaissance of new mediaeval earthen fortifications and new visits of the already known ones. On this occasion we are publishing the newly-discovered sites and new data about archaeological sites that had already been known from the scholarly literature. In Prgometlje, in addition to mediaeval sites, a site from the turn of the 1st cent. BC and the 1st cent. AD has been registered. New data is published here about the already known late mediaeval earthen fortifications in Klokočevac, Međurača and Dautan. Another discovery from Dautan is the archaeological site at the position of Brana, dated to the Late La Tène period. A possible archaeological site (prehistory?) was documented at the position of Zobiki in Međurača. In Zrinski Topolovac, position Strmograd, an Early Bronze Age settlement of the Vinkovci culture has been discovered. In Sveta Ana, around 400 m south of the late mediaeval elevated fortification at Gradina, a late mediaeval site with a workshop (kilns) part of a settlement was found. A site from the very end of the Late Middle Ages and from the Modern period was registered in Šemovci.

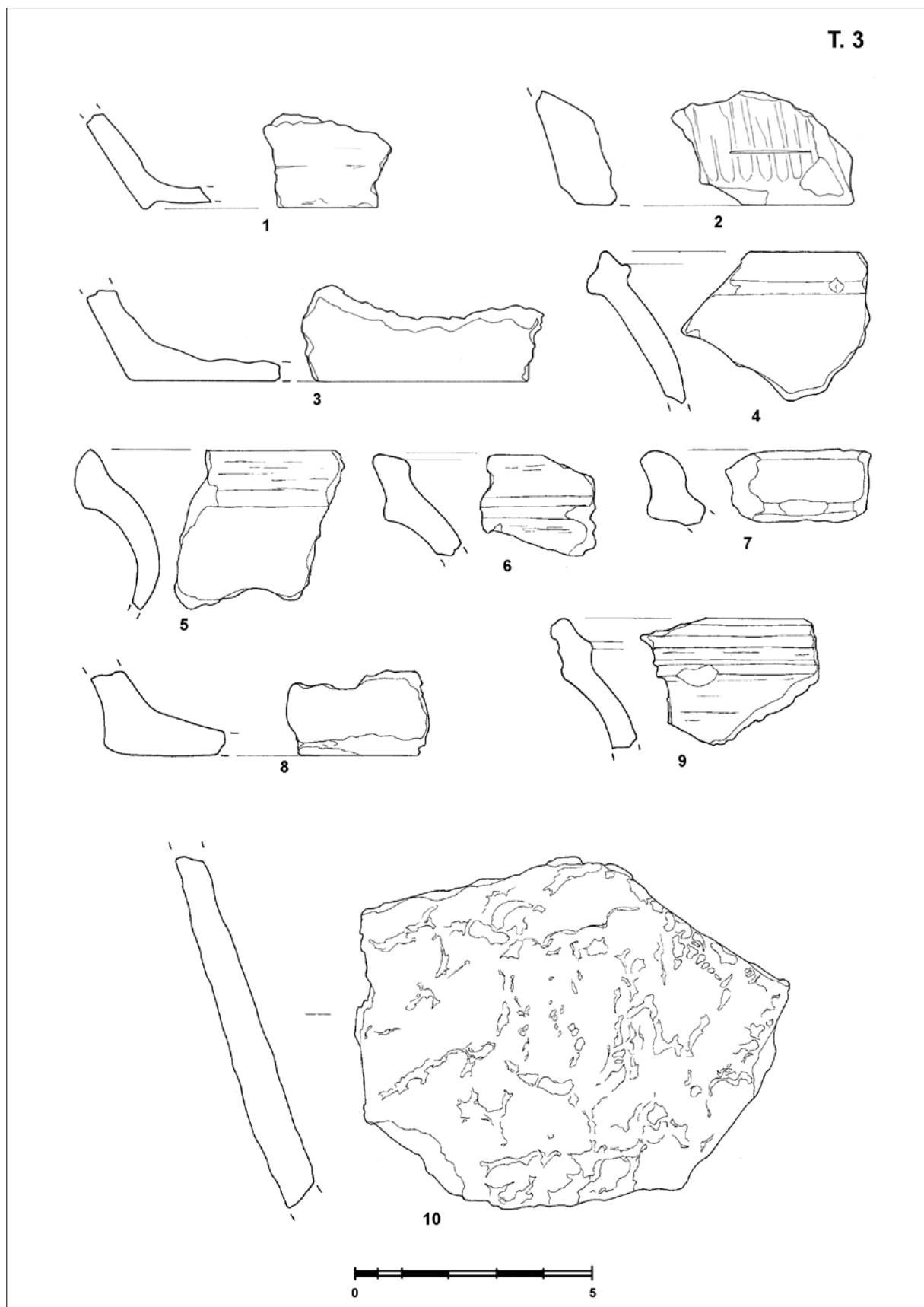

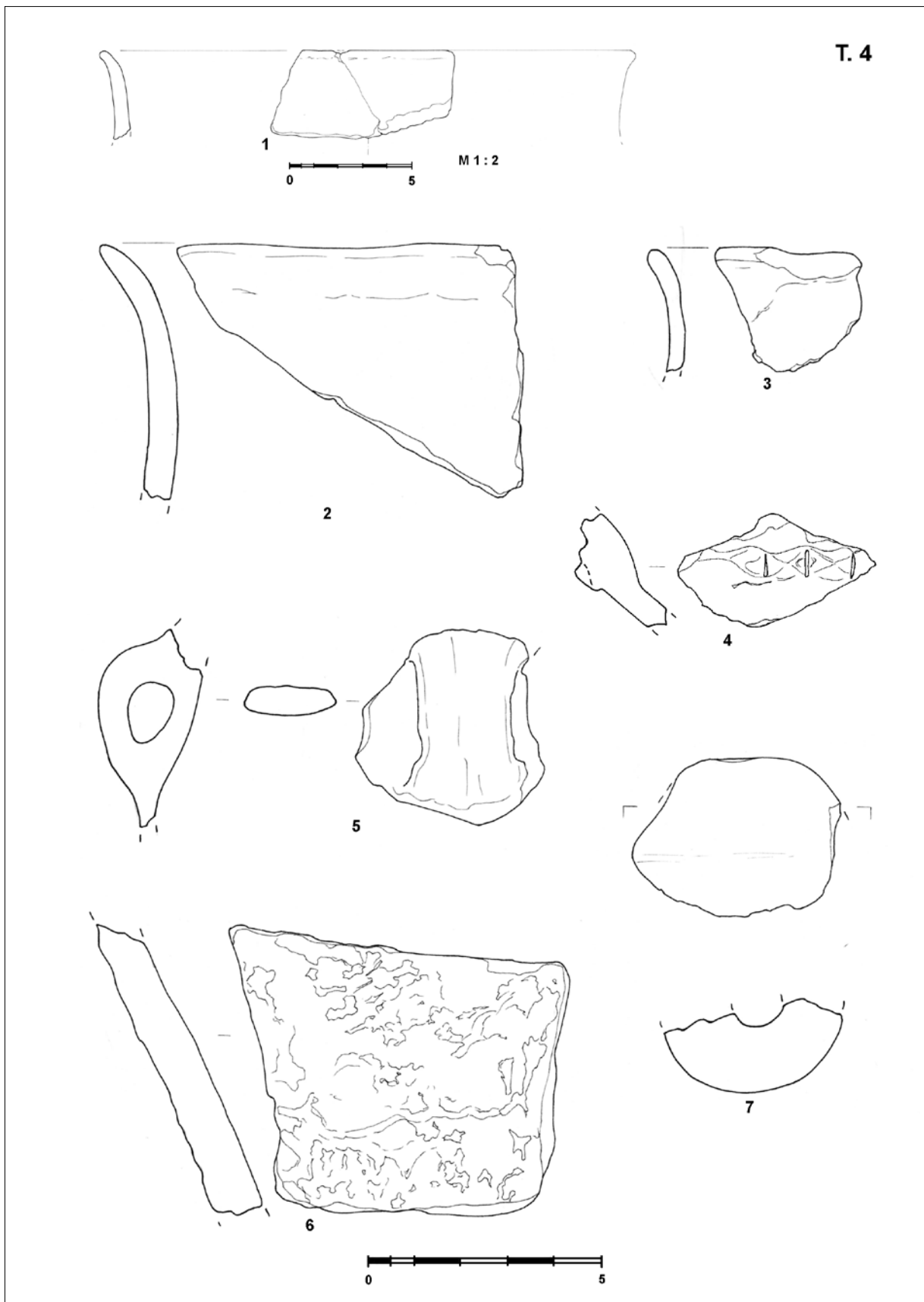

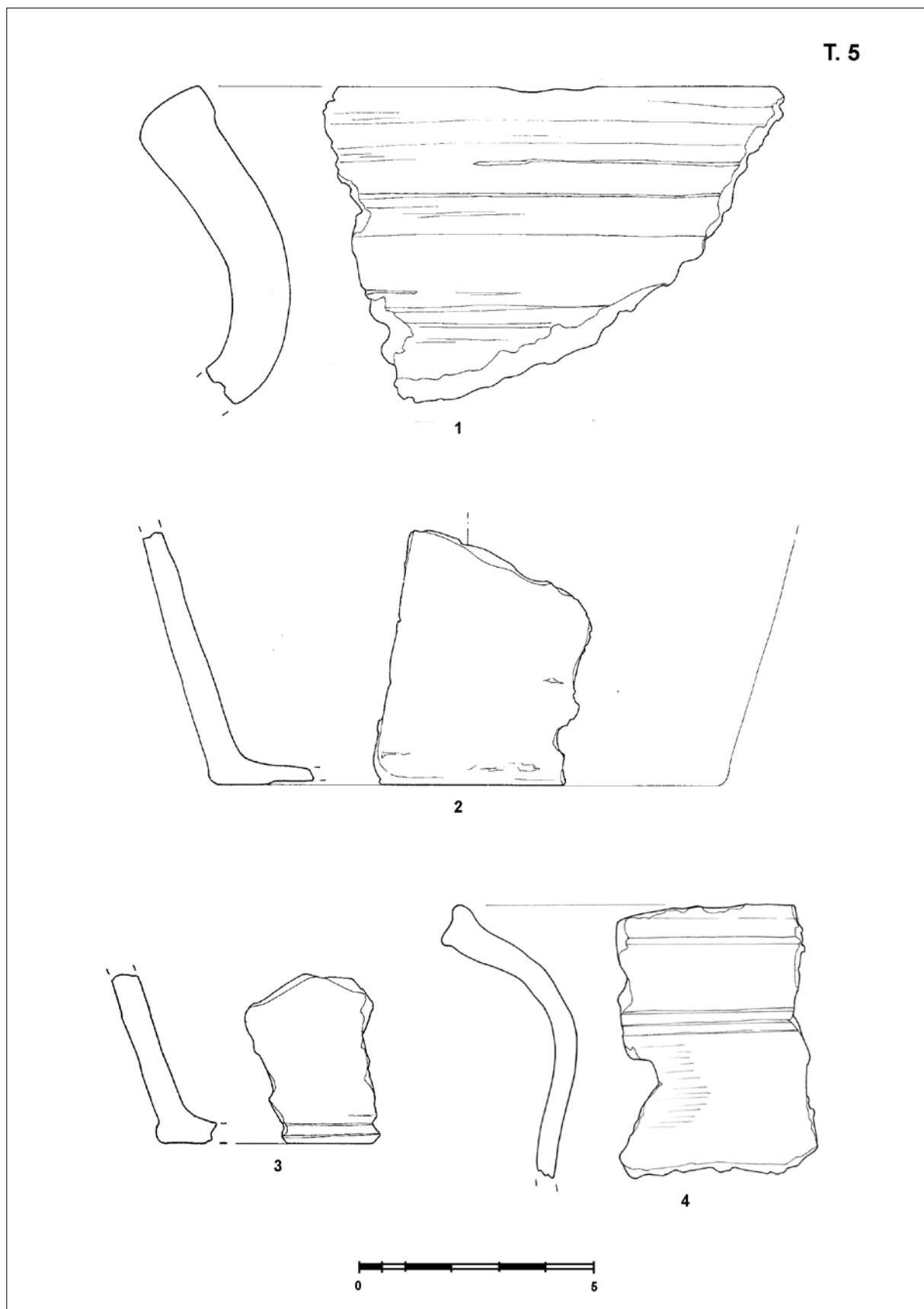

T. 3

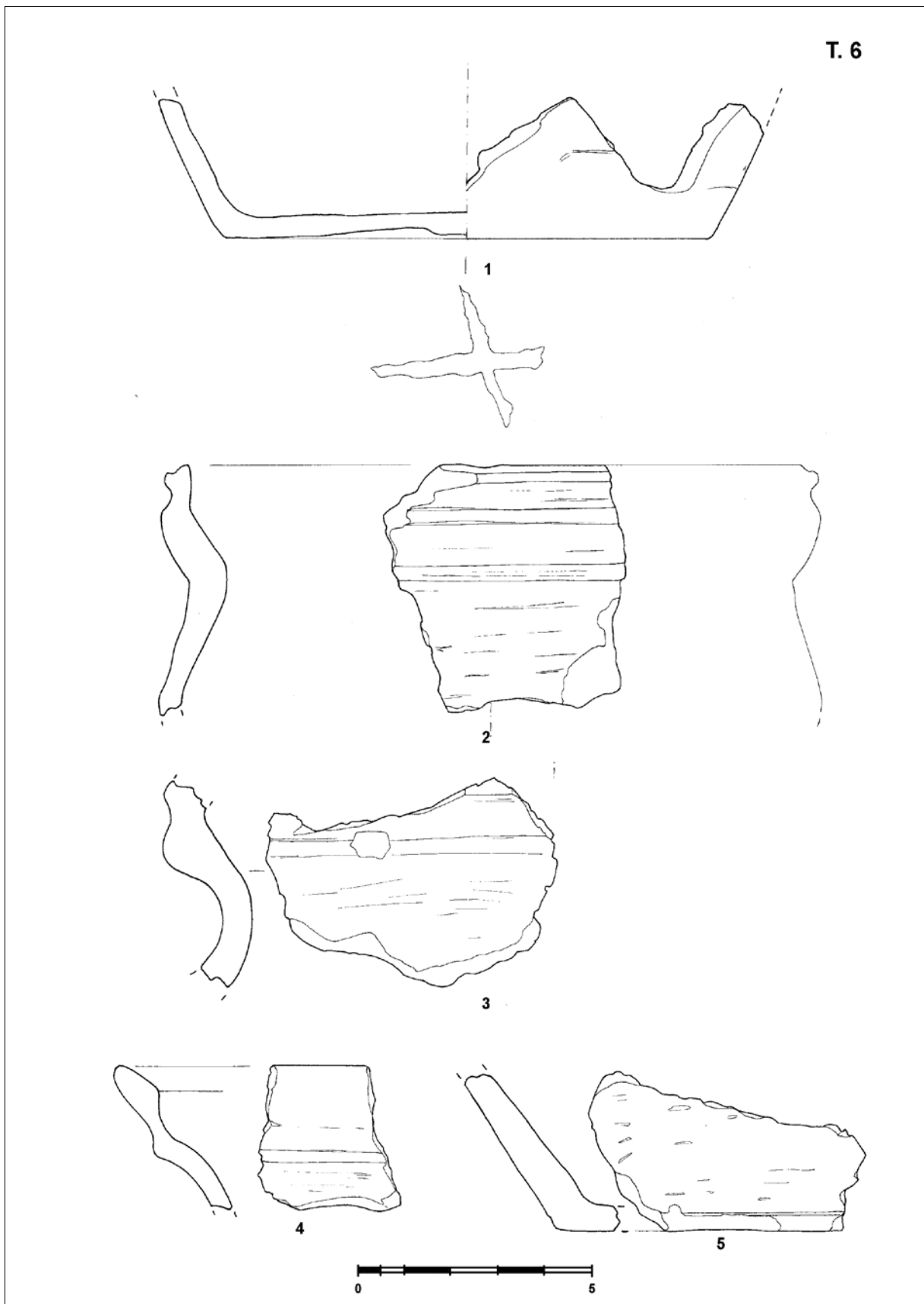

T. 6

T. 7

